

November 1990 43

STRÖMMA
hembyggsförening

NR 43 NOVEMBER 1990.

Styrelse och funktionärer arbetsåret 1990-91.

Arne Rådberg, Ripv. 17	ordf.	401 80
Hasse Björkenfeldt, Olivehill	v.ordf.	401 87
Stig Gröndahl, Alrotsv. 2	kassör	400 80
Britt-Marie Ohlsson, Måsv. 27	sekr.	400 33
Ann-Sofi Widmark, Strömmadalsv. 7,		413 34
Sigvard Lönnquist, Fågelbrov.1	hed-led.	401 45
Monica Ohlsson	suppleant	405 67
Karin Welstadius	"	411 41
Madeleine Paulsen	"	407 70
Annika Lillienwall } Torbjörn " }	delad suppl.plats	405 21
Hasse Lindström	revisor	405 52
Åke Eriksson	"	404 68
Ulla Jonsson	rev.-suppl.	405 52
Edgar Pettersson	valberedning	412 74
Bengt Berg	"	404 41
Gudrun Gröndahl	festkommitté	400 80
Viola Carlsson	"	406 52
Lolo Tannejö	"	403 76
Bitte Lund	"	411 16
Ulla Jonsson	"	405 52

Medlemsavgiften för vuxen 50:-/år

Barn och ungdom under 15 år betalar 5:-/år.

POSTGIRO: 98 57 43 - 4 STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

Författarna är själva ansvariga för det skrivna.

Plocka gärna material ur tidningen, men var snäll
ange källan.Material till tidningen sändes till Gudrun
Gröndahl, Alrotsv. 2, Strömma, 139 00 Värmdö.
Telefon 0766 - 400 80.

TEXT TILL FRAMSIDANS BILD.

II.

Hemresan.

När Petter Jönsson och hans dotter Stina kommo till staden, gick handelen förträffligt, stockarne betaltes väl, och Stina fick sälja sina ägg, och sin smörklump, för så högt pris, att hon nästan blygdes.

Petter höll sig vanligen något lutad, med framskjutet hufvud, lik en som lurar på ett villebröd, men så snart han stoppat penningarna i sin flottiga läderbok, råkade han och höjde hufvudet, med en förnögen mans uppsyn.

»Gå du nu och handla för dig,» sade gubben, »så skall jag gå på mitt håll.»

»Nej, far, jag förs icke gå ensam i staden,» sade den listiga flickan, som icke var rädd för sin egen person, men väl om fadern. »Dessutom har jag inga pengar, att handla för.»

»Nå, så skall du få af mig,» sade gubben, och tog midt på gatan upp sin plånbok, bredde ut sedlarna med stolthet, och gaf sin dotter ett par. »Se så, skynda dig nu, vi träffas i kvarteret.» Han ville bli ensam.

Men Stina lät icke afsäsa sig, utan följde med honom troget, fastän han puttrade emot, och menade att han icke behöfde vallas.

Gubben körde till en brännvinshandel, flickan stannade utanför, och han gick in med sin tomma halfankare.

Inne hos destillatorn stodo kring väggarne stora fat, på hvilka han stirrade med stor beundran, och klängen af det rinnande brännvinet, som tappades i en förutvarande köparens kärl, ljud för honom som en ljuflig musik.

»God morgon,» sade Petter Jönsson, med en blandning af stolthet och höflighet. Derpå knackade han med knogen på sin tomma halfankare.

»Jag begriper,» sade bokhållaren, »den skall fyllas.»

»Hvad kostar det?» frågade Petter.

Bokhållaren sade priset.

»Å, det är då okristligt begärdt, så mycket vill jag icke gifva.»

»Då får du intet brännvin; det är bestämdt pris.»

»Då går jag på ett annat ställe,» sade Petter lugnt, och gick ut igen. Han körde till ett par andra ställen, frågade priset och pratade, ormligt, men fann slutligen att det första stället var billigast. Han återvände då dit, och begärde att få smaka.

»Det kan du få,» svarade bokhållaren, »men sedan du var här nyss, har brännvinet stigit tre skilling kannan.»

Petter blef lång i synen, och ämnade gå igen, då bokhållaren sade: brännvinet stiger i dag öfverallt, tre skilling i kvarten, på alla ställen, akta dig att söla med inköpet. Dröj ev då till i morgon, så får du ge tre riksdaler kannan.

»Nå så gif mig att smaka då».

Han fick, som han begärde, och hur ljust det än smakade, grådade han illa, och sade att det var för svagt. »Jag vill ha riktigt »kinnjäfvel» sade han.»

»Jaså,» sade bokhållaren, »genever», »du skall få det.»

Äfven på detta fluk han smaka först, och »gillade äfven det.

»Låt mig smaka på något bättre!»

Bokhållaren tog ur ett annat, ett tredje, ett fjerde, ett femte fat, allt samma sort, och sköligen gjorde den starka drycken sådan verkan på Petter, att han besbit sig för ett af faten.

Bokhållaren tappade i hans halfankare, och Petter tog upp sin plånbok för att betala; han hade räknat ut priset, och gaf jernst.

»Nej», sade bokhållaren, loende, »jag skall ha tjugotvå och en half skilling till; jag sade dig, att brännvinet stiger tre skilling på kvar- ten i dag, du har smakat nu en hel quart.»

Petter blef häpen, han hade trott sig få smaka för intet, och han sade:

»Inte kan jag se att brännvinet stigit, faten ligga ju stilla!»

»Gör du invändningar, så får du betala för det du smakat, sex skilling jungfrun, tag genast hit tjugofyra-skillingen.»

»Det var ju bara tjugotvå och en half nyss.»

Jag säger dig ju, att brännvinet stiger cupphörigt!»

Petter skyndade sig då att lemna två silfvertolfskillingar, och be- gnaf sig ut på gatan, der Stina redan väntade; hon hade hunnit göra sin handöl i ett par bodar midt emot, medan gubben smakade.

De satte sig nu upp och foro framåt gatan, så att det dundrade. Petter Jönsson var nu en helt annan karl, än när han kom till staden. Lyckligtvis mötte de ingen polsman; på Stinas inrådan beslöts att man skulle resa ur staden, och hvila utanför tollens. Hvilan hölls na- turligtvis på första krog, Petter skulle nödvändigt smaka på deras vara, för att få veta, om han ej blifvit bedragen på det han köpt.

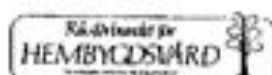
Hur han smakade, blef han allt morskare, och med största svå- righet fick Stina honom i väg.

Men då gick det i fyrsprång utefter landsvägen, gubben höjtade åt alla han mötte, smällde med piskan, körde om alla han kunde, och höll ur vägen för ingen; hans annars så søfliga kampar tycktes smit- tade af hans yrsel, och nästan skenade; Stina måste hålla uti honom, att han icke skulle falla af.

Att alla han mötte skrek han: *brännvinet stiger!* och åt Stina sade han, strunt i hvad jag betalt i staden, när jag kommer hem, så är halfankaren dubbelt så mycket värdt; brännvinet stiger tre skilling i kvar- ten. I morgon kostar de tre riksdaler kannan. Hurra, brännvinet stiger!

TÄNK PÅ ORTNAMNEN

Adressera med gårdens,
byns, socknens eller
låtortens namn.

Använd ditt gårdensnamn
eller ditt bostadsområdes
namn när du skriver. Det
är stor risk att gamla
namn försvinner om de inte
brukas.

Skriv alltså inte bara
din vägs adress utan
lägg till i vilket om-
råde du bor i.

Det låter så anonymt när någon skriver vägens
namn och så Värmdö. Värmdö är stort och en ev.
gammal skolkamrat eller annan bekant som söker
dig kan ha svårt att komma rätt.

Det gäller alla som bor i Stockholm-också.
Postadressen talar om ett postområde, t.ex.
Johanneshov, medan du i själva verket bor i
Årsta eller annat bostadsområde.

Så därför:

ADRESSERA MERA!

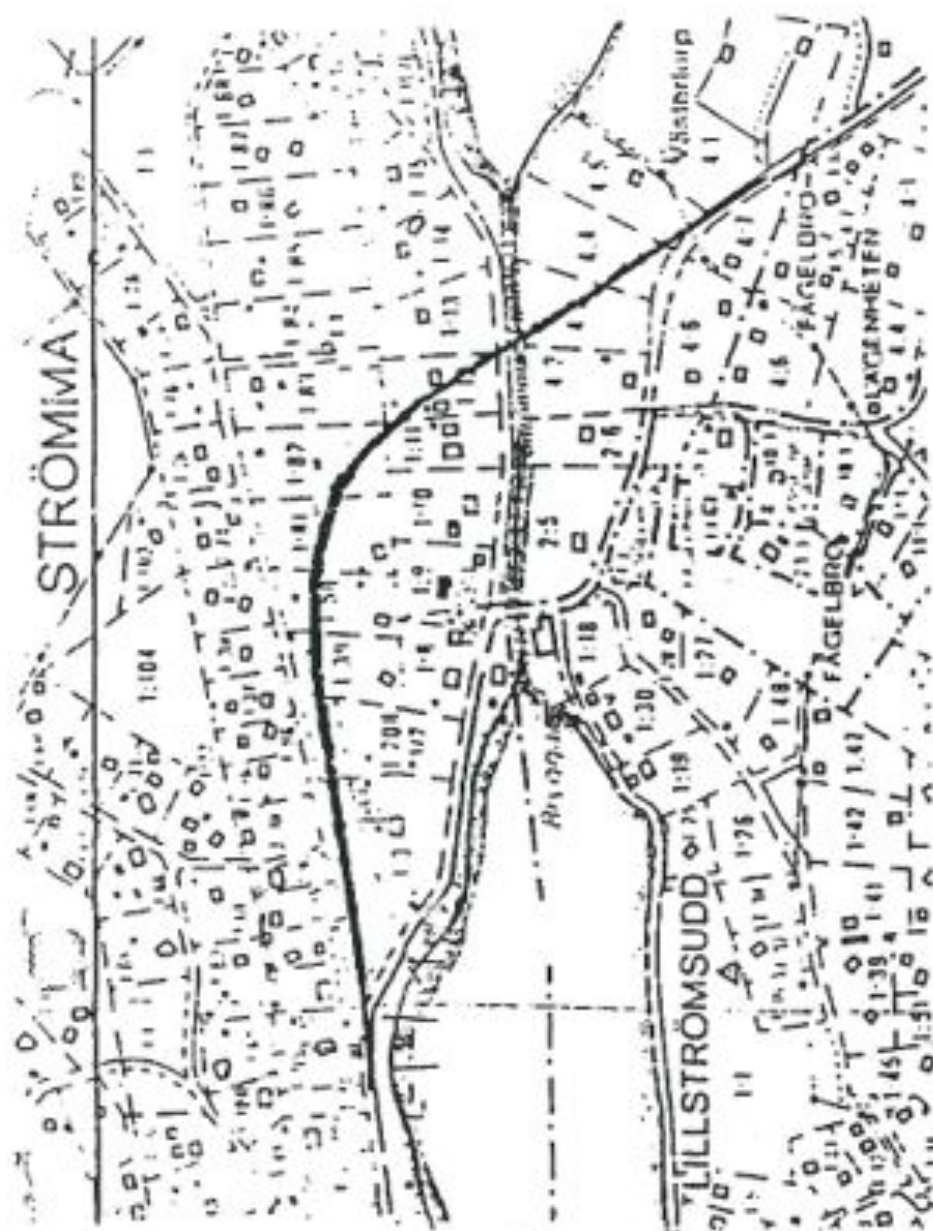
-----ooooOoooo-----

NÅGRA GAMLA RAMSOR.

En kyss är ett uttryck
av ett intryck
åtföljt av ett påtryck
vars eftertryck
ej kan förbjudas.

Herr Utfall
fick ett infall
göra anfall på sin fru
detta anfall
blev ett missfall
detta missfall
det är du.

Vägverkets förslag på Strömma Högbro

Det gick rykten om att det skulle byggas en högbro över Strömma Kanal.

Vi tog genast upp detta på vårt styrelsemöte den 10 september. Där fick jag i uppdrag att skriva till Vägverket, Kommunstyrelsen och Byggnadsnämnden.

Stadsarkitekt Finn Nilsson och byggnadsnämndens ordförande P.O. Larsson har fått information från Vägverket, och planerna presenterades den 18 september på byggnadsnämnden.

Jag åkte upp till Vägverket och fick se skisser på sträckningen av den nya högbron, det var en hemsk syn för att den nya bron kommer att förstöra hela samhället Strömma.

Kommunpolitikerna hade i början av september inte fått reda på någonting om bron utan det kom som en överraskning för dem, när de fick information från Strömma Hembygdsförening.

När jag var i kontakt med Vägverket så undrade jag när de skulle göra iordning Stavsnäsvägen, och då fick jag reda på att det inte finns några planer eller pengar att göra någonting åt vägen inom överskådlig framtid, utan Vägverket vill bara ha en s.k. motorvägsbro över Strömma Kanal.

Anledningen till att det måste göras en ny bro är att när Sverige går med i EG så måste alla vägar och broar klara en viss belastning, och det gör inte den gamla bron.

Vårt förslag är att man rästar lite på den gamla bron och förstärker och breddar den eventuellt gör två klaffar istället.

Man kan även göra bron något högre så behöver man inte öppna den så ofta.

Vi kommer att informera så fort vi vet något mer samt vid behov kalla till ett separat informationsmöte.

Arne Rådberg

KANALTOMTEN

Snälla! Kasta inte sopor på kanal-
tomten. Tänk på att det är en lekplats
där och ungarna tycker det är kul att
leka bland brädstuppar plåtburkar och
spik. ALLTSÅ: TIPPNING FÖRBJUDET!

Arne Rådberg

JUBILEUMSPESTEN.

Strömma hembygdsförening fyller 10 år,
det måste firas när vi tillfälle får.
Lördan den 13 oktober var det dax,
att se fram emot kalken och lax.

I Stockstugan var allt färdigt och klart,
festkommittén hade jobbat med väldig fart.
Och när "Herr Ordförande" hade sagt sitt
lät alla snacket och drycken flöda fritt.

Tack för mat, musik och specialskrivna sång,
detta gör vi gärna om ännu en gång.

Ann-Sofi W.

-----oo0oo-----

T A C K !
.....

LENNART JOHANSSON, Dalhugget, för en pinnharv,
gammal och fin i självvuxet virke.

KERSTIN SJÖDAHL, Våmfjärden, för sockerskål
och gräddsnipa i Gustavsbergs Allmogeserie.

GUSTAVSBERG KERAMIK, som skänkt Allmogekoppar
till vår servering i Stockstugan.

BERIT HÄLLERSTAM, Didrikedal, som skänkt ett
komplett brev med knappnålar. Passar bra till
vår "Stoppekorg" där vi saslar gamla sysaker.

T A C K !

VÄREN DÅ VI BLEV GRANNE MED KRIGET.

I en tidigare artikel förmedlades några minnesbilder från Korshamn vintern 1939 - 40. På denna vindpinade och isolerade plats höll en grupp unga kustartillerister uppmärksamheten riktad mot himlakupan spanande efter främmande flygplan. När det började värmas kring baracken i slutet av mars, fick några av oss uppbrottsorder, nästa boplatz hette Kvarnholmen, på kartan en obetydlig prick inte långt från sommarhamnen i Stavnäs.

Närmaste granne till Korshamn var Tavastboda. Där hade vi hämtat mjölk, bjudits på kaffe och hem-bakt och värmt våra frusna fingrar vid hetta järnspisen. Och tillsammans med Allan, sonen i huset, vinterfiskat på isarna i närheten. Självklart att vi skulle säga adjö innan sjösockarna packades och vi försvann till Kvarnholmen. I en gasmaskväska plockade vi med oss lite förning - kaffe, kakao, socker och makaroner - och travade iväg i blötnön. Vi blev länge sittande vid köksbordet språkande om stort och smått medan vårkvällen blånade utanför fönsterkorset.

Om Allan, som jag erfarit bor i Tavastboda med hustru Ulla, får dessa rader under ögonen, ta dem som en hälsning från skrivaren, som för 50 år sedan gärna tog mjölkhästaren och vandrade iväg och knackade på dörren till den trevna stugan.

Vi har kommit fel!

Mottagandet kunde varit hjärtligare den dagen vi kom över isen till Kvarnholmen. En medelålders flaggkopral med rödblond, något slokande mastasch betraktade vår ankomst med tydlig misstro. Han tog för givet att vi kommit fel, hade inte hört

ett knäpp från höga vederbörande om denna, som han uttryckte det, "obetydliga och helt onödiga trupprörelse". Vi höll naturligtvis med, tre man var inte mycket till förstärkning i dessa bintra tider, men vi bestred bestämt, att vi kommit fel. Vi var kommanderade till Kvarnholmen, det kunde ingen flaggkorpral i världen ändra på.

Några telefonsamtal i olika riktningar rätade ut frågetecknen. Vi anvisades sängplatser och en stund senare åt vi korvsmörgås och drack kaffe i sällskap med övriga barackinnevånare.

Dagen därpå gick vi en runda på knotiga och otillgängliga Kvarnholmen. På högsta bergknallen vände ett par ålderstigna kanoner eldrören utåt Kanholmsfjärden, vid båtbyggnaden mötte tomma pjäsplatser och ett stycke bort låg minstationen med halvöppen ståndörr och bottenfrusen is långt uppåt väggarna. Så såg förläggningen ut i början av april och en vecka senare slog Tyskland til mot Danmark och Norge. Över en natt blev vi granne med kriget. Allt fick en allvarligare innebörd än tidigare. Vilka möjligheter hade vi som land att försvara oss mot den tyska krigsmaskinen? Och vilken insats kunde vi göra på vår lilla bergknalle? Oroliga frågor, som om kvällarna tyngde stämningen i baracken, där väsande karbidlampor spred sparsamt ljus över sängbåsen.

Fast i radion lät det annorlunda, där var stämningen uppåt. Hurtfriska röster förklarade att vår heredskap var god och vårt land liknades vid en igelkott med taggarna vaksamt utspärrade åt alla håll. Det där med igelkotten förstod vi inte riktigt, tyckte våra taggar inte ingav något större förtroende. Och att vi inte hade mer än 20 skarpa skott i ammunitionsgördeln stärkte inte precis självkänslan.

Men kriget stannade vid gränserna, i varje fall tills vidare, och livet på Kvarnholmen normaliserades så snart, återtog sin vanliga lunk.

Herrans vägar är outgrundliga.
.....

Senare kom mer manskap, barackerna fylldes och tält restes för att ge plats åt alla. En äldre reservkapten, mäktig arg på tyskarnas framfart i grannländerna, blev chef och maten började lagas i kokvagn för att räcka till alla matfriska munnar.

Det sägs att Herrans vägar är outgrundliga och det stämde nog, när jag utsågs till ansvarig för kök, kosthåll och proviantanskaffning. Jag tillhörde minavdelningen och dess verksamheter hade inte ett dugg gemensamt med kommissarietjänsten det nu rörde sig om. Men så kunde det gå till under de första beredskapsåren, ibland väntade de mest oväntade kommanderingar runt hörnet. Och det var bara att acceptera, förlita sig på att det gamla talesättet "lyckan står den djärve bi" även skulle gälla den här gången. Och det gjorde det faktiskt.

Jag fick ett krypin i ena baracken och där satt jag och skrev ut provianteringslistor, ringde in beställningar, satte ihop matsedlar och såg till att proviantstatens ramar inte överskreds. Proviant togs från Kronans magasin i Pajerdala, Byströms handelsbod vid sommarhamnen, fröknarna Nolkranz bageri uppe i byn och färsk fisk landades vid båtbryggan av en morgontidig fiskare bortifrån Sollenkroka. Från en slakterifirma i Stockholm kom varor som ingen förläggning klarade sig utan - falukorv, stångkorv, blodpudding och fläsk till toredagarnas ärtsoppa. De sändes med Sandhamns Express, som på eftermiddagen ljudligt signalerande anlöpte sommarhamnen.

Hör upp, gott folk!
.....

Ofta rodde jag och kocken in och hämtade, ett uppdrag ingen av oss var särskilt förtjust i. Mycket sommarfolk var i rörelse utanför Byströms och när "Expressen" lagt till skulle alla på en gång ut på bryggan och fram till landgången. Somliga ansåg som självklart att de hade företräde framför ett par kustartillerister i blåställ och rundmössa.

Från höga fartygsbryggan betraktade kaptenen trängseln nedanför. En gång då vi hade svårt att komma fram, uppmärksammade han vår belägenhet, nickade igenkännande och tog till orda. Myndigt, lugnt och med ett leende: Hör upp, gott folk! Se till att våra försvarare får det de ska ha. Blir de utan falukorven till middagen kan det gå illa för både oss och fosterlandet. Och som havet en gång vek undan för Moses lämnades plats för oss ända fram till landgången, där en svettig däcksmatros plockade fram våra kartonger. Vi tackade med hornör uppåt bryggan, hoppade i ekan och rodde raskt hem till Kvarnholmen. Färskvaror mådde bäst i bergrummets svalka.

Kanske var det kaptén Bredenberg som stod på bryggan. I 30 år förde han Sandhamns Express i alla väder och året runt mellan Röntmästartrappan och Sandhamn. Julafton firade han med familjen ombord i Sandhamn och det berättas, att julklappsutdelningen ibland varade till det var dags för den traditionella avgången till ottesången i Djurö kyrka. Han blev en legend i den tidens skärgårds- trafik.

Sommaren den sköna.
.....

Tidigt på våren gjorde Stavsås inte mycket väsen av sig. Först när skolorna slutade i början av juni

levde byn upp, fick en hetsigare puls. Då kom sommarfolket ut och tog alla tomma och tysta hus i besittning. Överallt lekte och stojade barn, kunder började trängas i handelsbodas och bageri, badvikar och hållar blev kära tillhåll för vinterbleka soldyrkare. Och vi unga kustartillerister gladdes vid åsynen av alla vackra flickor, som rörde sig längs vägar och stigar.

Ute på kvarnholmen var tillvaron inte lika fri och behaglig. Där följde dagarna militära rutiner med vaktjänst och övningar av allehanda slag. Dessutom grävdes och hackades, svors och svettades i slutningarna, där en serie eldställningar skulle inrättas. Marken var stenhunden och urberget nära. En del ställningar blev grunda, så grunda att någon kritiskt lagd undrade, om inte de som skulle ligga där, riskerade att tämligen omgående få röven bortskjuten. En anmärkning den gamle kaptenen ansåg så vanvördig att han avfärdade den med en förargad handrörelse.

Trots enformiga övningar och slitsamt bökande i backarna var den sköna sommarens även "kustarnas". Ljusa, varma kvällar var Stavsnäs en lockelse och den gamle men i hjärtat unge kaptenen var generös med kvällspermissioner. Och på lördagskvällarna spelades upp till dans på banan i skogen bortåt vinterhamnen. Mycket folk kom gående och cyklande från alla håll och för det mesta var stämningen glad och god. Någon revirbevakning i likhet med den vi vintertid mött på världshuset i Gustavsberg märkte vi aldrig av. Ingen tittade snett på blåkragar och vita rundmössor. Här roade sig alla på lika villkor.

Vi blev kvar på Kvarnholmen långt in i oktober. Då hade sommarfolket för länge sedan stängt sina hus och flyttat in till stan. Då drog också Stavs-

nås ned rullgardinen och stängde dörren mot höstmörkret, då blev det tyst och stilla i sommarhamnen.

Även vi bröt upp, packade än en gång sjuksäckarna, den här gången hette boplatsen Oscar-Fredriksborg.

Eric Thorin.

TACK ERIC för dina fina berättelser från beredskapsåren. Det har känts som om vi har fått slå följe med dig på minnenas stig, där du visar upp vardagen, glädjen och bekymren under de här åren. Om vi ber vackert, kanske vi får följa med dig till Oscar-Fredriksborg?

Jag hoppas på återhörande.

Gudrun.

S J Ä L A V A N D R I N G - eller alternativ
anhopning av molekyler.

Om allting har funnits förut nån gång,
 om ingenting är helt nytt.
 Har då delar av mig sjungit svanesång
 och för utveckling något betytt?

Vems plats har jag då snott?
 Från vem har jag fått låna celler?
 Ett litet frö som sedan grott
 till nitti kilo kropp, det är det, det gäller!

Vi åter i kretslopp går runt,
 vi blir någon annan till sist.
 Så tänk på att du lever sunt
 och blir en vacker ros på en kvist.

Alf Martinsson

KRISTALLKRONOR - den vackraste belysningen
i mångas ögon.

Med anor från mitten av 1600-talet är kristallkronan fortfarande populär - idag kanske mer än på länge. Den används både i hemmet och den offentliga miljön, även där inredningen i övrigt är helt modern. Kännare använder inte ordet "kristallkrona" utan talar om ljuskrona.

Naturligtvis var det till slott och herrgårdar de första kristallkronorna kom. Skulle vanligt folk få njuta av nymodigheten, fick man söka sig till någon av de kyrkor som hade råd med det här eller hade fått en kristallkrona som gåva. De första exemplaren var i de flesta fall gåvor från Tyskland och Frankrike.

Inhensk tillverkning kom dock snart igång. Från början med glas från Italien men senare också Böhmen, England och Irland. Den mest bekanta svenska tillverkaren Kungsholms Glasbruk fanns i Stockholm åren 1678 - 1819, och kan sägas ha spritt mer ljus över det här landet än någon annan. De blev stilbildande för svensktillverkade kronor och fortfarande är "Kungsholmskronor" ett begrepp.

Man kan lugnt säga att kristallkronan är en effektiv "lysapparat". Prismorna har en klar optisk uppgift att fylla för att förstärka och rikta ljuset från de svaga dunkar, som en gång var den enda ljuskällan som stod till buds. Glaset slipas för att få ljusbrytande och reflekterande egenskaper, och monteras för att ta tillvara mesta möjliga ljus, som sen fördelas på lämpligt sätt i rummet. Äldre modeller innehåller alltid så mycket glas som möjligt och har ljushållarna placerade på kronans utsida. Först när elljuset kom kunde man släsa och sätta lamporna invändigt.

KRISTALL - ett värdekladdat ord.

Kristall i det här sammanhanget var ursprungligen bergkristall, ett slags kvarts betraktad som halvådelsten. Den höggs ut och slipades för hand till prismor, men har tidigt ersatts av glas i speciellt hög kvalitet kallad kristallglas. Till glasmassan tillsätts bly eller kalium för att få fram den kvalitet som fordras när kraven ställs högt. Ju högre blyhalt desto bättre lyster, renare ljusbrytning och större varaktighet. Glaskvaliten skiftar mycket beroende på glasmassans blandning, varför valet naturligtvis blir en fråga både om smak och pris. Detta har också medfört att olika benämningar används:

BLYKRISTALL innehåller minst 24% blyoxid

STRASS är ett varumärke och innehåller ca 30% blyoxid. Kallas ofta tung blykristall.

ITALIENSK och **TURKISK** kristall har lägre blyinblandning.

BÖHMISK kristall innehåller kalium i stället för bly.

PRISMOR och glasdetaljer.

Prismorna får sin form genom att pressas eller slipas - vanligen kombineras båda metoderna. Oftast sker slipningen maskinellt, men kämaren godtar inte gärna annat än handslipning där varje enskild prisma ges största möjliga lyster.

Kristallkronans glasdetaljer kan vara både rent dekorativa och slipade till prismor med en bestämd optisk egenskap. Som regel förekommer någon form av slipning. Det är därför inte så lätt att avgöra vad som är prismor och vad som inte är det. Glasformerna är många och oftast gamla vad gäller formgivningen. Här följer några skisser på vanliga former både svenska och av utländskt ursprung.

Prismor och glasdetaljer

ROSETT

PÄRLA

MARGUERITE

STJÄRNA

DROPPE

KLÄPP

KLUMP

UNDERKULA

EISRHEL

PENDEL

LÖF

LÖF

PIGG

X-PRISMA

ETT HÅL

BUCHTEL

KÖRNER

KNAPP

OKTOGON

RSHBND

MARKIS

OVAL

NAVETTE

SCHEIFSTEIN

TVA HÅL

FYRA HÅL

CARRE

ÖVRIGA

SPJUT

OBELISK

BOTTENKULA

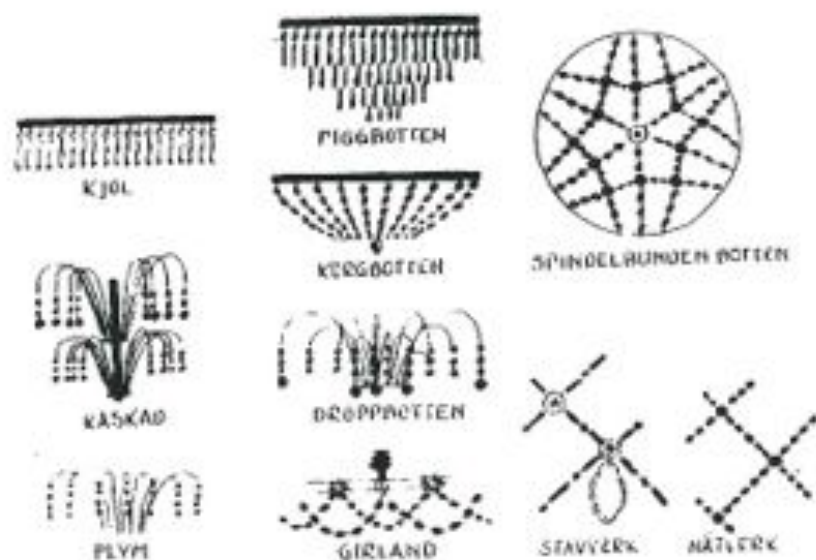
FLASKA

- BOTTENKULA** rund eller päronformad kula i en del kronors botten.
- FLASKA** kan se ut som en flaska eller som skissen visar. Sitter ytterst i kronor av franskt ursprung från 1700-talets början och på en del Kungsholmskronor. På kronor utan mittstång brukar det sitta en flaska i mitten.
- KLUMP** ett tungt hänge från slutet av 1600-talet och femtio år framåt. Flera olika former finns. Hänge är den detalj som avslutar en hängprydnad.
- KLÄPP** sexkantigt, liksidigt hänge från 1700-talet.
- LÖV** hänge i många former. Vanliga i Kungsholmskronor under sent 1800-tal. I rokokokronor kallas ofta lövet för "pendel".
- MARGUERITE, ROSETT och STJÄRNA** används för att dölja en del fästpunkter och brukar sitta ovanför hängen.
- OBELISK** kallas också "spjut" och används på samma sätt som flaskor.
- PIGG** långsmalt prisma från sent 1700-tal som ofta bildar kronans botten. "Eisbismel" brukar beteckna en smälare pigg - ispigg.
- PÄRLA** används i nätverk eller i kombination med rosetter, stjärnor, löv och kluspar.

Hängen har ett fästhål och kallas gemensamt för "slutglas". Andra prismet har två, tre eller fyra hål och används för att bilda kedjor. Här hittar man beteckningar som OVAL, DROPPE, KNAPP, CARRÉ, ROMBOID, NAVETTE, MARKIS, OKTOGON, KOPPEN, SCHEIFSTEIN. Uttrycken har ibland samma betydelse, exempelvis oktagon = koppen, buktel = oval.

MONTERING.

Prismorna kan arrangeras på en mängd olika sätt.

DRÖPPBOTTEN eller plymbotten byggs upp av spröt i samma antal som ljusarmarna. Här sitter någon form av hängen med droppar eller kläppar som avslutning.

GIRLAND kedjor av glas som kom till under den gustavianska tiden.

KASKAD plymer i flera våningar.

KJOL en krans kedjeglans eller piggar med eller utan överglas. Kallas också "piggrand" eller "girlander".

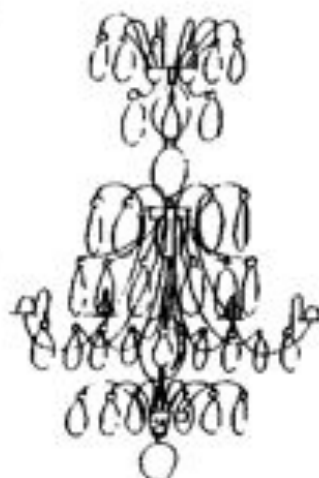
KORGBOTTEN kedjor som går från centrum och ut. Den vanligaste kronbotten under första hälften av 1800-talet.

- KRETS** en krona kan vara uppbyggd i flera kretsar i betydelsen våningar eller etage.
- NÄTVERK** pärlband i ruttmönster.
- PIGGBOTTEN** kronbotten av terrassformigt monterade piggekjolar. På äldre modeller hade endast den yttre kjolen överglas. Typiskt för empire-kronor.
- PLYM** spröt med droppar eller piggar högt upp i kronan. Kan ordnas som kaskad.
- SPINDELBINDNING** kedjor som löper samman i fyrahåliga glas.
- SPINDELBUNDEN BOTTEN** kronbotten i spindelbinding.
- STAVVERK** glasstavar och pärlor som bildar nät där fästpunkterna döljs av rosetter eller liknande.

KRISTALLKRONOR - olika stilarter.

BAROCK - formpraktens tid - var den förhärskande stilen, när de första kristallkronorna kom på 1600-talet. Förmäna salonger var mer teaterscener än vanliga rum. Kungar och andra "högdjur" åt inför publik och även kläddes av och stoppades i säng. De offentliga ceremonierna krävde prål och glans.

Barocken är yppig och praktfull med svällande linjer. Barockkronor har oftast mycket glas och stilen tilltalar många än idag.

ROKOKO - skönhetens linje - kom under första hälften av 1700-talet med sin gladare lite lättare stil. Ofta kritiserad som profan med sina pastorala, mytologiska och erotiska motiv, men också uppskattad som konsekvent. Stilen var lätt att tillämpa nästan gencmgående i olika inredningsdetaljer.

Rokokokronor har ofta "barform" och är dekorerade med stjärnor, löv och rosetter. Som regel har de en stor bottenkula av glas.

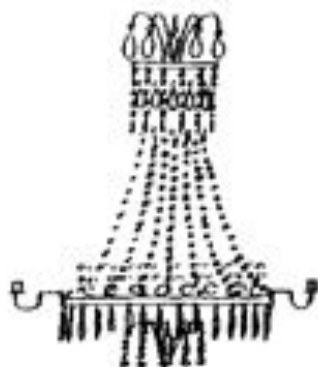
Rokokons popularitet blev inte särskilt lång. Den s.k. klassicismen - formens renhet - kom som efterträdare redan 1760 - 70. I en tid med höga ideal ansågs rokokon alltför dekadent.

EMPIRE, GUSTAVIANSK SPIL och KARL JOHAN-STIL är företrädare för nyklassicismen.

Det franska empire kallas också "kejsarstilen" och är därmed daterad till Napoleontiden d.v.s. början av 1800-talet. Som stil tämligen tung och stram. Kronan kännetecknas av en nederdel med raka sidor, konformad korg- och piggbotten.

Gustaviansk och sengustaviansk stil daterar sig till Gustav III:s regeringstid 1771 - 92 respektive tiden alldeles efter hans död. Vid inredningen av paviljongen på Haga lät Gustav III utforma kronor inspirerade av empiren med ett nätverk av band med små glasprismor och ganska öppen botten samt en liten kjol av korta girlander i mitten.

Den andra svenska empirevarianten - Karl Johansstilen - kommer från vår första Bernadotte, Karl XIV Johan som blev svensk regent 1811. Påminner om fransk empire, men är enklare i formen och har korgbotten eller bottenskål av glas.

Det fina med kristallkronor är inte minst, att dagens modeller till stor del är samma som gårdagens - ända till 1600-talet.

Artikeln skriven med tillstånd av Lars Starby, som i annat sammanhang publicerat ett fylligare material i ämnet.

Stickan G.

SAMMANDRAG AV FÅGELBRO HISTORIA.

Från förhistorisk tid - nutid.
.....

Landhöjningen i Stockholms skärgård har under senare århundranden hållit sig mellan 0,50 - 0,45 mtr/100 år, det vill säga, att de högsta topparna på Fågelbro-landet började titta upp omkring år 2.000 f.Kr. Så steg det så sakteliga så att landskapet blev mer och mer sammanhängande. Skogar och slätter började breda ut sig, så att människor kunde bosätta sig här. Att området var bebyggt under vikingatid vittnar gravhögar om, vilka är daterade till 800 - 1.000 e.Kr. Du hittar ett flertal av dem i Malma gårds närhet.

De äldsta källorna, som gäller Fågelbro/Malma, är ännu fördolda, eftersom gamla skrifter är allt för svårtydda för oss. Men en sammanställning av redan framforskat material skall jag försöka åstadkomma.

Ägarlängd. (Har hoppat över enstaka ägare och ..... arvingar. Hoppas de ursäktar.)

Ägare till Fågelbro gård var före 1543 Värmdö kyrka, men drogs då in under Kronan.

1551 fick Långe Jöns i Tynningö säteriet som vederlag för sin gård mot vissa skatteskyldigheter.

Under de följande åren skedde flera ägarbyten. Några av de mest kända namnen är Friherre och Riksråd Gabriel Gustafsson Oxenstierna, bror till Axel Oxenstierna, som efter endast ett års ägande, 1524, sålde den till Olof Bure, Gustaf II Adolfs Livvædic. Säteriet låg sedan kvar i släkten Bure till 1713, då den såldes till Friherre och President Daniel Niclas von Höpken.

Troligen var ej Fågelbro "väl bebyggt" eftersom ingen ersättning betalades ut för den skada rysshärjningarna ställde till med 1719, då Fågelbro "blev helt i aska lagd". Men trots det lät von Höpken återuppbbygga Fågelbro. De två flyglarna och magasinet skall vara från den tiden. Han köpte under sin tid även upp ett stort antal andra gårdar. Efter hans död 1741, ärvde änkan allt, vilket sen gick vidare till sonen Presidenten Carl Fredrik von Höpken.

Fågelbro såldes 1775 till Majoren Svante Didrik Silfverberg, som 1799 - 1800 lät bygga Didriks-dal, där han sedan bosatte sig. Vid hans död köpte Grosshandlare Fredrik Lychou Fågelbro.

1829 såldes Fågelbro, Malma, Hesselmaras och Norrvik till Ekonomidirektör Johan Erik Hörstadius.

1834 köpte Kungl. sekreteraren Thure Abraham Silfverhjelm säteriet. Hans son Gustaf Ehrenfrid Silfverhjelm hade tegelbruk vid Augustendal. Det var så pass lönande, att han år 1873, hade tjänat så pass, att han kunde köpa Fågelbro av sin far.

1903 köpte Bankiren Martin Geber gården. Den var då i behov av upprustning. Under hans tid reparerades huvudbyggnaderna, gasla statarlängor revs och nya byggdes. En mönsterladugård byggdes upp.

1919 kom Fågelbro i Kapten Carl Cassels ägo, som 1922 sålde den vidare till Bankdirektör Gustaf Svensson. Flera personer i Strömma-området kan berätta från den tiden. Då hade Fågelbro prisbelönt och tuberkulosfri besättning i ladugården, där uppåt 100-talet kor och kvigor fanns. I stallet fanns ett 20-tal hästar.

Det gick åt mycket personal att sköta allt. Drygt 100-talet anställda fanns då på Fågelbro.

NÅGRA MKLA FRISOR HUR DEN LAPLA DRIFTSLAGEN PÅ
FÄLLINGO FÖRÄNDRATS SEDER 1791-ÅLET.

1. HUVUDBYGGNADEN. 2. BOSTÄDER. 3. STALL-
4. LADOCÅRD. 5. MAGASIN. 6. SPEDJA.

1929 - 1932 var ägandet av Fågelbro lite oklart, men 1932 såldes Fågelbro till Majoren Allan Winge, gift med Direktör Svenssons dotter.

Straxt innan den transaktionen och de första åren på 30-talet, avstyckades och såldes ett ganska stort antal tomter, bl.a. Malma, Didrikedal, Norrvik, Västergården m.fl.

Fågelbro låg kvar i familjen Winges ägo fram till försäljningen 1983, då Fågelbro säteri AB gjorde sin entré. Då försvann också de sista resterna av det gamla feodalsamhället och en ny epok med modernt tänkande bröt in. Gården var vid det här tillfället i ett ganska bedrövligt skick och i stort behov av upprustning.

Fågelbro hade, under långliga tider, haft samma åkrar, hus, vägar och uppbyggnad. Skattekartor från åren 1715 - 1719 berättar om detta. Gårdens flernundraåriga epok som säteri och jordbruksfastighet planerades nu att hårdhänt omvandlas, för att ge plats åt stora revolutionerande planer. Det kändes svårt för en "hembygdare" att åse hur gamla vägar plöjdes upp, åkrar togs bort, gamla statarlängor och Polke's hus revs, landskapet ombildades och slätades ut. Det som klassats vara av "högt kulturhistoriskt värde" hade nu helt plöstaligt blivit ett objekt där den krassa ekonomin fick råda. Nu skulle här byggas:

- Koloniområden med 400 stugor
- Skärgårdsstad med 200 hus
- Marina för 400 båtar
- Konferenshotell med 110 rum
- 20 personalbostäder
- 6 tennisbanor. En 18-håls golfbana. Ridstall.

Inte undra på att redan bofasta blev chockerade och protesterade. Alla visste hur svårt det var att få stycka och bygga för en privatperson. Att det varnats för saltvatteninträngning. Och nu helt plötsligt all denna bebyggelse och omdaning. Protester lät heller inte vänta på sig utan kom från olika håll. Inte bara mot de stora planerna, utan också mot att hela Fågelbro-området skulle stängas av och bara behöriga skulle få vistas där. Det blev en frontalkrock mellan den dåvarande ägaren och ledaren Thomas Hagman och grannarna. Idag har nya ansvariga personer trätt in med ett sjukare och öppnare synsätt, som gjort att spänningar till grannar försvunnit och andan blivit mera positiv.

Och så här blev/blir det:

Koloniområde med 70 stugor = Hjortens odling.	färdigt 1986.
Skärgårdshuset stannade vid 145 st.	färdigt 1989.
Marina för 145 båtar.	färdig 1989.
Hotell med 70 rum med bl.a.restaurang	färdig 1991.
Ridstall med 24 boxar	färdig 1990
18-håls golfbana	färdig 1991
Desutom tennisbanor, ridspår, joggingspår.	
Strandanläggning vid Malma-fladen för bad segling m.m.	
Personalbostäder.	

Det är bara att önska lycka till i fortsättningen på Fågelbros historia.

Hjortens odling. Koloniområde öster om Våsfjärden.
 .....
 Fick en förfrågan om varifrån namnet Hjortens odling kommer. Efter att intervjuat flera äldre personer och tittat på kartor har jag inte

funnit något svar på frågan. Kanske kan någon av läsarna svara. Jag frågade bl. a. Axel Wahlström som är född vid Skepparviken, som inte ligger så långt därifrån. Han berättade att hans föräldrar kallade området för Hjortens odling. Alltså måste namnet ha funnits redan på 1800-talet. Det har inte funnits något hägn för hjortar där. Det har heller inte bott någon med namnet Hjort där.

Kanske var det så att man lade ut saltstenar till djuren där, s.k. sleke. Eller kanske odlade man foderkål - grönkål till de vilda djuren, som sen kunde krafsa fram den under snön vintertid. Det blev förmodligen lite lättare att jaga också. "Man kunde ta sig en sväng till Hjortens odling för att skjuta sig en stek". En ren gissning. Men tänkbar.

Vill Du ha mer information eller har Du information att ge, kontakta mig gärna på tel. 400 80

Gudrun G.

En del av uppgifterna är hämtade ur
prosten Quist,s bok - En bok om Värmdö Skeppslag.

-----ooOoo-----

MÅNGA FLITIGA FLICKOR I STRÖMMA
ÄR INTE ALLS SÅ DUMMA
TILL STOCKSTUGAN DE GÅR
STOR KUNSKAP DÄR FÅR
NÄR DE TRÄFFAS ATT MÅLA OCH ATT SÖMMA.

CG.

STÄD-TIPS TILL JULEN. För bättre miljö .....

Putsning av koppar och mässing.

- 1 liter hett vatten
- 1-2 msk vinsyra
- 2 msk syntetiskt tvättmedel.

Doppa ner kärlen. Vinsyran tar bort oxidhinnan, tvättmedel gör rent. Småsaker läggs i badet. Större fuktas med trasa.

Du kan också blanda tvättmedel och ättika till en smet. Smeten läggs sen på kopparn som blir ren.

Eller du kan ta en halv citron, strö på salt och putsa med det.

Putsning av silver och nickel.

- Koka upp en bit rabarber och lägg silvret i vattnet. Det blir straxt blankt.
- Obs.: ej till mönstrat silver.

Du kan också gnida med en skalad gul lök.

Eller ta vanlig aluminiumfolie och lägg i den rostfria diskbaljan. Koka upp 1 liter vatten och tillsätt 50 gr målaroda. Slå det över silvret. Behöver du mer än 1 liter vatten, tar du 50 gr soda till varje liter. Låt silvret ligga en stund så blir det rent.

Diskbänken kan du putsa med bakpulver.

Skor kan du få blanka om du använder insidan på ett bananskal att putsa med.

Trycksvärta på bortsduken tar du bort med filmjölk.

Toaletten gör du ren med ättika som även decinfierar. Rostfläckar tar du bort med vinsyra.

Med tips får du i boken "Handla miljö-vänligt" som Naturskyddsföreningen givit ut.

Gudrun.

SOCKENBO-ÖKNAMN. Fortsättning på artikel i nr 37.

Som Du minns så skrev jag där om, vad olika öars och socknars befolkning kallade varann för förr i tiden. Bland annat kallades ju Värmdö-borna för kalvar = kalviga människor, klumpiga och outvecklade. Ingaröborna ståtade med ordet varg. Det låter ju imponerande, men betydelsen var en helt annan. Det betydde en fredlös, bannlyst person som gömde sig i skogen. I verkstäder betydde det ett misslyckat arbets-stycke. Vid stenbrott var det en felhuggen sten. Inte så smickrande precis men det gällde ju att driva gäck och spe med varann.

I den här artikeln tänkte jag få komplettera med diverse modernare öknamn, som uppstått mellan olika folkgrupper. De äldre kommer säkert ihåg att italienare kallades för "gipskattor". Det importerades duktiga italienska stuckatörer, som kunde konsten att gjuta i gips, därav namnet. Det mest brukliga öknamnet om invandrare i dag är väl annars "svartskallar". När jag hör det, kommer jag alltid att tänka på, när svenskarna utvandrade till Amerika. De kallades då för "kål-huvuden". Behovet att slå vakt om sitt revir är tydligen stort hos människan.

När skärgården började invaderas av fritidsboende Stockholmare, var ju inte skärgårdsborna sena att sätta namn på dom. "Måsar" = de kommer om våren, för ett himla liv och smutsar ner. Det har du nog hört tidigare. "Myror" = det kryllar av dom överallt är ett annat uttryck. Och så "08-or" som nog är det vanligaste. Men nu ska även skärgården få 08 som riktnummer. Så det kommer inte att kunna användas i framtiden som skällsord för utomstående.

Har du fler sådana här roliga uttryck, hör av dig till mig. Jag samlar på dem.

Gudrun

Välkommen till
JULMARKNAD

**STOCKSTUGAN
STRÖMMA HEMBYGDSGÅRD**

2 DEC dec kl. 11-15

KAFFESERVERING

LOTTERI

FÖRSÄLJNING

GISSA & VINN

PEKA RÄTT

FISKDAMM

**STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING
Fågelbrovägen 1**

God Jul